

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” - CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

*Implicațiile psihologice ale
preotului duhovnic după Noul
Testament*

COORDONATOR:

IPS Prof. Univ. Dr. Teodosie PETRESCU

DOCTORAND:

Pr. Ciprian George MUNTEANU

CONSTANȚA
2016

CUPRINS

INTRODUCERE	6
1.1. Argumentul și obiectivele cercetării	6
1.2. Relevanța temei în contextul cercetării actuale	11
1.3. Cadrul metodologic.....	14
CAPITOLUL I - PREOȚIA ȘI EXPERIENȚA RESTAURĂRII PRIN POCĂINȚĂ. O INCURSIUNE TEOLOGICĂ ÎN VECHIUL TESTAMENT	16
1.1. Preoția ca slujire în spațialitatea sacrului. O perspectivă fenomenologică.....	16
1.1.1 Preoția - element constitutiv al fiecărei religii și mediator între sacru și profan	16
1.1.2. Jertfa și sacrificiul - actualizare a relației dintre om și Divinitate prin oficiant.....	21
1.1.3. קָרְבַּן (<i>qorban</i>) - jertfa vechitestamentară ca mod al experienței pocăinței.....	29
1.1.3.1. Delimitări conceptuale, <i>qorban</i> , <i>usseh</i> , <i>zebah</i> , <i>'asam</i> , <i>hatta 't</i> , <i>zabab</i>	29
1.1.3.2. Ritualul structural al actului de jertfă - intenționalitate spre iertare și pocăință ..	31
1.1.3.2.1. <i>Hiqrib</i> - aducerea în proximitatea sacrului	32
1.1.3.2.2. <i>Samak</i> - punerea mâinilor	32
1.1.3.2.3. <i>Sahat</i> - actul de junghiere	33
1.1.3.2.4. <i>Zaraq</i> - stropirea cu sânge ca simbol al absolvirii de păcat.....	33
1.1.3.2.5. <i>Hiqtir</i> - „arderea de tot”	34
1.1.3.2.6. <i>'Akal</i> - ceremonialul consumării ca act al asumării.....	34
1.1.3.3. על-נפשתיכם: כִּי-הָדֵם הוּא, בְּנֶפֶשׁ יִכְפֹּר. (<i>Levitic 17,11</i>). Semnificația de ispășire a jertfelor iudaice, precizări conceptuale ale termenilor <i>kafara</i> , <i>kuppuru</i>	35
1.2. Preoția vechitestamentară: succesiunea aaronică sacramentală și funcționalitatea levitică	42
1.2.1. Instalarea preoției aaronice: identitate culturală prin autoritate divină.....	42
1.2.2. Relația de exercițiu sacerdotal între preoți și leviți.....	43
1.3. תְּשׁוּבָה (<i>teshubah</i>) - experiența pocăinței formulate în orizontul vieții religioase vechitestamentare.....	53
1.3.1. תְּשׁוּבָה - variațiuni semantice.....	53
1.3.2. תְּשׁוּבָה și μετάνοια	65
1.3.3. <i>Teshubah</i> - experiența pocăinței față de Dumnezeu	67
1.3.4. <i>Teshubah</i> - o completă restructurare ființială și spirituală a omului.....	72

CAPITOLUL II - PREOTUL DUHOVNIC ÎN ORIZONTUL PASTORAȚIEI PAULINE.
CONȘTIINȚA ȘI RESPONSABILITATEA PASTORAȚIEI DUPĂ EPISTOLELE
PASTORALE 82

2.1. Preoția nou-testamentară în viața comunității creștine primare: cadru exegetico-biblic ... 82

2.1.1. Preoția lui Iisus Hristos: o restructurare a sacerdoțiului în orizontul harului exercitată de însuși Fiul lui Dumnezeu întrupat 82

2.1.2. Fundamentul hristic al preoției sacramentale creștine: primirea harului preoției ca responsabilitate de propovăduire și oficiu liturgic..... 83

2.1.3. Succesiunea apostolică: continuitate harică și identitate eclezială 85

2.1.3.1. Necesitatea unei delimitări de fond: „preoția universală” / „preoția sacramentală” 85

2.1.3.1.1. *Βασιλείον ιεράτευμα* („preoția împărătească”). Note hermeneutice la *I Petru* 2,9..... 85

2.1.3.1.2. Structura preoției ierarhice: episcop, preot, diacon 88

2.1.3.1.2.1. *Διάκονος* (*Faptele Apostolilor* 6,1-6) 90

2.1.3.1.2.2. *Πρεσβυτερος* (*I Petru* 5, 1)..... 92

2.1.3.1.2.3. *Επίσκοπος* 96

2.2. Coordonatele esențiale morale, sociale, psihologice și teologice în responsabilitatea sacerdotală..... 98

2.2.1. *Επίσκοπον: ἀνεπίλημπτον νηφάλιον σώφρονα κόσμιον φιλόξενον διδακτικόν, μὴ πλήκτην, ἀλλ' ἐπεικῇ ἄμαχον* („fără de prihană, veghetor, înțelept, cuviincios, iubitor de străini, destoinic să învețe pe alții, nedepins să bată, ci blând, pașnic, neiuibitor de arginți) (*I Timotei* 3,2-3)..... 98

2.2.2. *μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος* („nu fi nepăsător față de harul care este întru tine”)(*I Timotei* 4,14)..... 100

2.2.3. *Πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήξης ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς* („Pe cel bătrân să nu-l înfrunți, ci să-l îndemni ca pe un părinte; pe cei tineri, ca pe frați” - *I Timotei* 5,1)..... 101

2.2.4. *Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας*. („Pe văduve cinstește-le, dar pe cele cu adevărat văduve” - *I Timotei* 5,3) 101

2.2.5. *Τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσιν*. („Pe cei ce păcătuiesc muștră-i de față cu toți, ca și ceilalți să aibă teamă” - *I Timotei* 5,20)..... 102

2.2.6. *χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἁλλοτρίαις· σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει* („Nu-ți pune mâinile degrabă pe nimeni, nici nu te face părtaș la păcatele altora. Păstrează-te curat” - *I Timotei* 5,22)..... 102

2.2.7. <i>Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσιν προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶν δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν</i> („Păcatele unor oameni sunt vădite, mergând înaintea lor la judecată, ale altora însă vin în urma lor” - <i>1 Timotei 5,24</i>)	103
2.2.8. <i>Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῖγε, δίδωκε δὲ δικαιοσύνην πίστιν ἀγάπην εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας</i> („Fugi de poftele tinereților și urmează dreptatea, credința, dragostea, pacea cu cei ce cheamă pe Domnul din inimă curată” - <i>2 Timotei 2,22</i>)	104
2.2.9. („Un slujitor al Domnului nu trebuie să se certe, ci să fie blând față cu toți, destoinic să dea învățătură, îngăduitor” - <i>1 Timotei 2,24</i>).....	104
2.2.10. <i>ἐν πραύτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δώῃ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας</i> („Certând cu blândețe pe cei ce stau împotriva, ca doar le va da Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului” - <i>2 Timotei 2,25</i>).....	105
2.2.11. <i>περὶ πάντα, σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀφθορίαν, σεμνότητα</i> („Întru toate arată-te pe tine pildă de fapte bune, dovedind în învățătură neschimbare, cuviință” - <i>Tit 2,7</i>).....	106
2.2.12. <i>παρακάλει καὶ ἔλεγγε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς</i> („îndeamnă și mustră cu toată tăria” - <i>Tit 2,15</i>)	106
2.3. Trăsăturile esențiale ale chipului preotului după Sfântul Ioan Gură de Aur.....	107
CAPITOLUL III - MĂRTURISIREA (SPOVEDANIA) - EXERCİȚIU DE RENORMALIZARE A VIEȚII DUHOVNICEȘTI. TEMEIURI BIBLICO-TEOLOGICE	125
3.1. Relația organică dintre Taina Preoției și Taina Mărturisirii (<i>Ioan 20, 22-23</i>)	125
3.2. Taina Mărturisirii: o actualizare continuă a reintroducerii omului în comuniunea cu Dumnezeu. Referințe liturgice	135
3.3. <i>Ομολογια</i> („mărturisirea” - <i>1 Ioan 1, 9</i>): conformarea umanului cu divinul în dimensiune penitențială	144
3.4. Necesitatea mântuirii: asumarea mântuirii obiective operată de Iisus Hristos	149
3.5. <i>Μετάνοια</i> în valențe existențiale: schimbarea conștiinței, a inimii, a minții.....	151
3.6. Taina Mărturisirii - mijloc de conducere spirituală a credincioșilor și pastorație individuală.....	155
3.7. Rolul duhovnicului în societatea actuală. O perspectivă teologică.....	169
3.7.1. Rolul de preot, de slujitor al lui Dumnezeu	171
3.7.2. Rolul de părinte, de prieten apropiat.....	172
3.7.3. Rolul de doctor spiritual al duhovnicului.....	176
3.7.4. Rolul de îndrumător al duhovnicului	180
3.7.5. Rolul de învățător al duhovnicului.....	183
3.7.6. Rolul de judecător (evaluator) al duhovnicului	185

3.7.7. Rolul de martor al duhovnicului în actul spovedaniei	187
3.8. Relația duhovnic - fii duhovnicești	188
3.9. Un nou orizont interdisciplinar: psihoterapie și duhovnicie. Delimitare a conceptelor ..	193
3.9.1. Fuziunea normelor pastorale cu indicațiile psihologice.....	193
3.9.2. Pastoral counseling și teologia sanitară	195
3.9.3. Duhovnicul, psihologul clinician, psihoterapeutul, medicul psihiatru: registru de competențe	200
CAPITOLUL IV - DUHOVNICIE ȘI CONSILIERE PSIHOLOGICĂ (<i>SUPERVIZAREA</i>) - COMPLEMENTARITATE SAU CONTRARIETATE?	206
4.1. Funcțiile și principiile supervizării în planul social uman	206
4.1.1. Delimitări conceptuale	213
4.1.2. Funcțiile și normele supervizării.....	215
4.1.3. Alegerea supervisorului	220
4.2. Tipurile și procesul supervizării.....	222
4.2.1. Bipolaritatea individual-grup în actul supervizării	222
4.2.2. Paradigme pentru o supervizare eficientă: supervizarea decalată, în context „sistemic”, în timp real	224
4.2.3. Etapele procesului de supervizare.....	225
4.2.4. Responsabilități față de clienți, alți profesioniști și comunitate	227
4.3. Corelația spovedanie (duhovnic) - supervizare (supervisor) în parametrii psiho-sociali	228
4.3.1. Critiriile psihologice implicate în spovedanie și supervizare.....	228
4.3.2. Duhovnicul - o referință esențială în viața credinciosului	232
4.3.3. Scopul preotului duhovnic și al consilierii duhovnicești	233
4.4. Conștiință și responsabilitate - note definitorii ale profilului duhovnicului	235
4.4.1. Necesitatea duhovnicului în viața cotidiană a omului	239
4.4.2. Criterii și motivații psihologice de alegere a duhovnicului	240
4.5. Reprezentarea socială a duhovnicului ca supervisor și surprinderea ei prin tehnici metodologice psihosociale (studiu de caz)	243
4.5.1. Metoda focus-grupului în studiul reprezentării sociale a duhovnicului.....	243
4.5.2. Însemnătatea duhovnicului la nivel personal.....	248
4.5.3. Percepția duhovnicului de către cei care nu au duhovnic din punctul de vedere al intervievaților.....	251
4.5.4. Rolul duhovnicului la nivel personal	253
4.5.5. Motivația apelării la duhovnic	257

4.5.6. Motivația neapelării altor persoane la duhovnic din punctul de vedere al intervievaților	259
4.5.7. Persoane preferate pentru apelare	263
4.5.8. Criteriile alegerii duhovnicului	264
4.5.9. Calitățile unui duhovnic bun	265
4.5.10. Relația dintre duhovnic și fiu/fiică duhovnice(a)sc(ă).....	267
4.5.11. Starea de după spovedanie	268
4.5.12. Asemănările și deosebirile dintre un duhovnic și un psiholog	269
CONCLUZII	273
BIBLIOGRAFIE	282
I. Izvoare	282
A. Ediții ale Sfintei Scripturi	282
B. Literatură patristică	282
II. Dicționare, enciclopedii	284
III. Comentarii biblice.....	285
IV. Cărți, studii, articole	286

Perspectiva pe care o oferă doar scurtă analiză a titlului acestei lucrări este deosebit de complexă, de aceea am convingerea că în aceste pagini am surprins, cât mi-a stat în putință, câteva dintre aspectele ce definesc această temă. Nu voi avea, aşadar, pretenția că este o lucrare exhaustivă, ci, mai degrabă, o radiografie a unei stări de fapt din societatea contemporană, și mă refer aici la preoția creștină și la relația duhovniciei cu consilierea psihologică, la formele lor explicite de prezentare și exprimare, iar nu în ultimul rând la modul în care este receptată aceasta în noul context socio-cultural-religios contemporan.

Asistăm astăzi la o reconfigurare a societății, ceea ce implicit angajează și Biserica într-un proces de transformare în vederea adaptabilității la conștiința religioasă sau areligioasă a omului modern. „În această tendință exista pericolul flagrant de a armoniza identitatea creștină în spiritul unei conștiințe contemporane seculariste, de a banaliza dimensiunea spiritualității creștine într-un context pluralist și fragmentar”¹. De aceea, astăzi, vorbim de o reconsiderare a valentelor preoției în direcția ei sacramentală și socială, o reevaluare și adaptare concretă a preoției în contextul de recepție actual. Această stare de fapt, această atitudine secularistă postmodernista, a coborât preoția din planul sacramental ca ferment activ al pogorării și pătrunderii sacrului în societate, la o problemă redusă greșit la aspectul social „Preoția în ziua de azi este percepută ca și orice alt „job”, fără o eficiență reală în dimensiunea spirituală omului”.²

O repoziționare a preoției în statutul de funcție sacramentală, prin care se comunica harul divin unificator, în identitatea originală, ajuta la reconfigurarea conștiinței religioase a omului contemporan. Putem vorbi de o teologie a misiunii preoțești, întrucât modul de existență și de exprimare a acestei sfinte taine, își găsește valentele și împlinirile în actul dinamic al misiunii sacramentale. „În preoție se descoperă o responsabilitate autentic creștină, o conștiință eclezială ca factor de răspundere pentru barometrul vieții sacramentale și liturgice a creștinilor în unitatea organică a Bisericii”³. Tipologia preotului care se adresează unei societăți a cărei creștinătate se șterge ușor ușor, trebuie să răspundă eficient pretențiilor și cerințelor actuale.

Preoția are o istorie pe harta religioasă a lumii. Încă înainte de preoția levitică, preoția instituțională a Vechiului Testament, Sfânta Scriptură. revelația Dumnezeuului celui viu, oferă

¹ Pr. Prof. univ. dr. Valer Bel, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Vol: 2 *Exigențe*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 34.

² Gheorghe Șanta, *Vocație și misiune în preotie*, Studia Universitatis Babes-Bolyai - Teologie Ortodoxa, nr. 1-2, 1996, p. 111

³ *Ibidem*.

imaginea lui Melchisedec, regele Salemului, „preotul Dumnezeului Celui Preaînalt” (Facere 14. 18-19) care a oferit lui Avraam pâine și vin, o prefigurare a „jertfei de tămâie” și a „prinoaselor curate” ce se vor aduce „de la răsăritul soarelui și până la apusul lui printre neamuri” (Maleahi 1,11), pâinea și vinul euharistic, care, în Biserica lui Hristos întemeiată prin jertfa Sa pe Cruce (*Faptele Apostolilor* 20,28), dar devenind efectiv lucrătoare a păcii și a iubirii, în Ziua Cincizecimii prin pogorârea Sfântului Duh peste Sfinții Apostoli, reactualizează tainic și nesângeros jertfa sângeroasă și unică a Golgotei. Deși toți fiii poporului ales erau „preoție împărătească și neam sfânt” (Ieșire 19,6) datorită faptului că Dumnezeu li s-a descoperit într-un mod minunat și unic în contextul prehristic și evreii au fost singurii ce au primit revelația adevărată prin Moise (chiar dacă unii critici au văzut în Platon „un Moise cu accent atic”, cum se pronunța Pr. Prof. Gheorghe Peraru⁴ iar profeții Vechiului Testament au fost păstrătorii fermi ai monoteismului, și la poporul ales funcția preoției, slujitoare a templului și aducătoare a jertfelor, era rezervată unei categorii de persoane, respectiv Aaron și fiii lui, cei din seminția lui Levi (Numeri 18). Tot așa și în creștinism, în Biserica lui Hristos, chiar dacă creștinii sunt numiți „seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu” (I Petru 2,9), aceasta nașterea din apă și din Duh” (Ioan 3,5) și pentru „ungerea de la Cel Sfânt” (I Ioan 2.20; Tit 2,5). Nu toți creștinii sunt chemați să fie „iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” (I Corinteni 4,1) adică preoți care primesc harul Sfântului Duh în taina Hirotoniei „cu punerea mâinilor mai marilor preoți” (I Timotei 4,14), a episcopului hirotonit canonic, primitor al harului în succesiunea neîntreruptă a acestuia și a dreptei credințe de la Sfinții Apostoli asupra cărora Mântuitorul Hristos a suflat și le-a zis „Luați Duh Sfânt. Căroră le veți ierta păcatele, vor fi iertate și căroră le veți ține vor fi ținute” (Ioan 20, 21-22). De fapt, în timpul activității Sale mesianice Mântuitorul Iisus Hristos a ales pe cei 12 Apostoli și pe cei 70 de ucenici (Matei 10; Luca 9,10), iar Sfinții Apostoli la rândul lor au hirotonit pe cei 7 diaconi (*Faptele Apostolilor* 6, 1-6) prin care lumea avea acces la Hristos, la învățătura și harul Lui și putea să primească harul sfințitor.

De fapt, „preoția Bisericii constituie actualizarea și vizualizarea temporală și spațială a unicei preoții eterne și nevăzute a lui Hristos, cum se pronunța Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ce se jertfește neîncetat Părintelui ceresc, Care în calitatea Sa de Arhiereu suprem, de mare Profet și de

⁴ Pr. Prof. Dr. Gheorghe Petraru, *Principiile „rigorii protestante” și continuitatea lor în ideologiile neoprotestante*, în “Analele Stiintifice ale Universitatii AL. I. CUZA din Iasi”, serie noua, Teologie, tomul VIII, 2003, Editura Univesritatii “Alexandru Ioan Cuza”, p. 35.

împărat al întregii lumi a încredințat prin Duhul Sfânt că această slujire îndumnezeitoare să fie împlinită de preoția Bisericii, care învață, sfințește și conduce pe oameni spre împărăția lui Dumnezeu care este și care vine, fiecare creștin în timpul și spațiul său bucurându-se de comuniunea deplină cu Hristos cel înviat în comunitatea al cărei membru este”.

Paginile Sfintei Scripturi a Noului Testament oferă argumente suficiente și juste despre existența și funcția preoției Bisericii, Trupul tainic al lui Hristos, izvorul preoției și „Arhiereul cel veșnic” (Evrei 8. 1-3) Ce S-a adus pe sine jertfa supremă pentru răscumpărarea oamenilor de sub robia păcatului și a morții din iubire față de oameni (Ioan 3,16).

Actualitatea temei prezentate este una indiscutabilă, fiind readusă în discuție poziția Bisericii față de științe, care ar trebui să fie una de dialog și complementaritate. La fel cum psihologul are o răspundere extrodinar de mare față de sufletul pe care îl în fața sa spre a-l vindeca, tot așa și preotul are responsabilitatea mântuirii sufletelor credincioșilor săi.

În exercițiul funcțiunii sale sacramentale și mai ales în cadrul liturghiei, preotul vine în legătură imediată, apropiată, substanțială cu însuși Mântuitorul, al Cărui Sfânt Trup și Sânge este atins, pipăit, purtat în mâini și consumat de către preot. Este de la sine înțeles că pentru o astfel de înfricoșătoare împreună-petrecere a omului cu Dumnezeu, preotul nu se poate înfățișa oricum. Și dacă Pravila impune chiar credincioșilor de rând o riguroasă și îndelungată pregătire trupească și sufletească în vederea împărtășirii cu Sfintele Taine, cu atât mai mult se impune preotului o asemenea pregătire integrală și expresă a ființei sale, pe lângă curăția morală și sfințenia care trebuie să împodobească în permanența viața sa. De aceea, Povățuirile de la sfârșitul Liturghierului, care nu reprezintă decât sintetizarea unor îndemnuri, reguli, canoane și dispoziții patristice, sinodale și chiriarhale mai vechi, prescriu preotului, în termeni categorici, că „pentru slujirea dumnezeieștii Liturghii, dator este a fi curat, precum cu sufletul, așa și cu trupul...” (Liturghier, 2000). Instrucțiunile de tipic cu care este prefațată rânduiala Proskomidiei din liturghier și care au aceeași origine ca și Povățuirile, amintesc de asemenea această elementară obligație a preotului în termenii următori: „Având să săvârșească dumnezeiasca Liturghie, preotul dator este mai întâi să se fi mărturisit și împăcat cu toți, să nu aibă supărare cu nimeni, să-și păzească inima de gânduri rele pe cât va putea, să se înfrâneze de cu seara, să privegheze până la vremea Sfintei Liturghii și să-și citească cele rânduite de sfintele Canoane” (Liturghier, 2000).

Trăim cu toții, astăzi ,incontestabil, o realitate nouă, iar Biserica marginalizată și obligată până mai ieri să-și desfășoare activitatea mântuitoare doar în locașurile de cult, este chemată acum să procedeze la întregirea sa în societate, asumându-și, după cum spunea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, „o mare răspundere pentru renașterea morală și spirituală a societății românești. Suntem cu toții conștienți că aportul fundamental al Bisericii la însănătoșirea vieții sociale românești este acela de a modela oameni cu frică de Dumnezeu, oameni credincioși , oameni care să aibă „Duhul lui Dumnezeu” (I Corinteni VII , 40).

În toată această misiune de „*zidire a omului nou*”, paulin, un rol preponderent îl are preotul, care așa cum îl caracterizează Lamartine, este un om care este al tuturor, care este chemat ca martor, ca sfătuitor și ca sfințitor în cele mai solemne acte ale vieții omenești. Un om fără de care nici nu ne naște, nici nu murim care te primește de la sânul mamei și nu te părăsește decât la groapă, care binecuvintează sau sfințește leagănul, patul conjugal, nășalia morții și coșciugul, un om pe care copilașii se obișnuiesc să-l iubească și să se teamă firește de el; un om pe care cunoscuții îl numesc părinte, un om înaintea căruia creștinii își duc mărturisirile lor cele mai grele, lacrimile cele mai secrete; un om care prin rostul lui este mărgăritarul tuturor durerilor omenești, care vede bătând la ușa sa și pe sărac și pe bogat; cel bogat să-și lase discret milostenia, cel sărac să primească fără să se rușineze; un om care nefiind de nici un rang social, ține deopotrivă cu toate clasele... în sfârșit, un om care știe toate, care are dreptul să știe tot și al cărui cuvânt cade de sus asupra minții și inimii omului prin autoritatea dumnezeieștii lui acțiuni.

De la bun început, trebuie să recunoaștem că nivelul cultural al credincioșilor este cu totul deosebit față de cel dinainte și de cel de după evenimentele din decembrie 1989. Informația a pătruns în rândul poporului nostru până în cele mai îndepărtate localități, datorită noilor realizări ale tehnicii, precum radioul, televizorul, telefonul mobil, internetul, etc. De asemenea, s-au înființat numeroase universități în orașele de provincie, unde un mare număr de tineri proveniți din mediile rurale obțin diplome universitare, ducând astfel un suflu nou în localitățile de baștină. În acest context, preotul nu mai este singurul intelectual în parohie, iar pentru a se bucura în continuare de apelativul „sarea pământului și lumina lumii” (Matei V, 13-14), acesta trebuie să-și intensifice și să-și întrească pregătirea culturală, „pentru ca să fie la curent cu vremea sa, cu civilizația și cu cultura, cu operele literare și artistice, cu poezia și filosofia, cu știința și noutățile tehnicii și numai în contextul lor , să-și plaseze explicarea Evangheliei, fără teama că aceasta ar putea fi anacronică și că el vorbește despre lucruri pe care nu le poate apăra”.

Prin cultura, prin mintea și simțirea lui el este chemat să dea acel plus de viață, de adevăr, de frumos și de bine pe care îl caută sufletul omenesc. Nu se va putea lua la întrecere cu profesorul de literatură, de filosofie, de științe, dar va căuta în fiecare din aceste preocupări ale sale să afle calea care slujește vieții și demnității omului. „El va căuta totdeauna să exceleze prin trăirea lui, prin cultura lui launtrică spirituală, prin modul de a da soluții, prin promovarea valorilor eterne, prin deschiderea gustului spre cultură și trăire duhovnicească a semenului său, a enoriașului său.”

Pentru înlăturarea acestor neajunsuri, preotul trebuie să aibă puterea să discearnă ceea ce este folositor de ceea ce este nefolositor, adevărata cultură de pseudo-cultură, ceea ce este ziditor de ceea ce este retrograd, recomandând credincioșilor numai acele cărți ziditoare de suflet care promovează și dezvoltă puterile creatoare ale omului spre înnobilarea sa cu alese virtuți. „Teologia de astăzi”, sublinia Mitropolitul Emilian Timiades, „trebuie să învețe să discute și cu celelalte științe, în caz contrar misiunea preotului nu va avea succes. O simplă propovăduire a Evangheliei în sensul tradițional al cuvântului nu mai este suficientă.”

O propovăduire exemplară cere o pregătire îndelungată, un plan de lucru, o reflectare adâncă asupra problemelor tratate, dar în schimb îl ferește pe preot de rutină, cancerul misiunii preotești, și îi aduce rezultate scontate.

Un alt capitol important în care duhovnicul trebuie să ia atitudine ca un adevărat psiholog creștin sunt tinerii. Este îmbucurător faptul că în unele biserici se organizează seri duhovnicești cu tineretul, unde este un prilej nimerit de lămurire a multor probleme specifice vârstei lor. În societatea de astăzi, aceștia se confruntă cu mari probleme sociale dintre care cea mai acută este nesiguranța unui loc de muncă, șomajul. Acestea reprezintă nu numai lipsa mijloacelor pentru un trai decent, ci și o criză de identitate pentru cel care dorește să se *integreze în societate*. De aici se ajunge la contracepție, avort, alcoolism, prostituție, consum de droguri, depresii psihice și în cel mai fericit caz exodul spre țara împlinirii năzuințelor. Migrația e o realitate crudă, făcută de tineri de cele mai multe ori din rațiuni economice.

Un rol nefast pentru tineri îl au și unele mijloace massmedia, care se întrec în a face apologia trupului, erotismului, eliberării de obsesie sexuală, ducând astfel la demoralizarea acestora. De aceea, criza contemporană nu e numai o criză economică, socială, financiară sau morală, ci o *criză ontologică* ce pune *problema existenței* și destinului vieții și omului; încotro ne îndreptăm? și aici preotul trebuie să dea un răspuns adecvat care să satisfacă crezul tinerilor

întețit de neliniște, întretăiat de nesiguranță și enigme, un răspuns bine ancorat în realitate și susținut de o *psihologie duhovnicească autentică*.

Ceea ce ne interesează pe noi este să evidențiem implicațiile psihologice ale preotului duhovnic după Noul Testament. Preotul joacă un rol eminamente providențial în formarea spirituală a creștinului. Practic, preotul și credinciosul devin subiectele de relaționare în Taina Spovedaniei, o relaționare intimă, discretă și în perspectiva îmbunătățirii duhovnicești a vieții. Ne interesează să investigăm relația dintre preot și psiholog. În acest sens vom aplica o punere în paralel a duhovniciei și a supervizării sau consilierii psihologice, ca act continuu de cercetare și de normalizare, de echilibrare a vieții sociale.

Duhovnicul și duhovnicia sunt realități care dăinuie în lume de mai bine de 2000 de ani, pe parcursul cărora oamenii, întâlnind și conlocuind cu această realitate, au transpus-o în plan personal și în plan colectiv, prin intermediul reprezentărilor. Perceperea duhovnicului ca supervizor poate fi aflată din cărți, dar fragmentar și nu atât de viu cum avem astăzi posibilitatea să o surprindem prin metode psiho-sociale modul în care-și reprezintă oamenii duhovnicul. Spațiul românesc, fiind locuit de o populație care se declară de religie creștin-ortodoxă în proporție de 86%, religie care îl conține pe duhovnic, se pretează foarte bine unui astfel de studiu. Până în momentul de față, duhovnicul a fost „obiect al cercetării” din punct de vedere teologic, însă psihologia socială nu l-a avut în vizorul ei până acum. De aceea, apreciem că cercetarea reprezentării sociale a duhovnicului ca supervizor în spațiul creștin ortodox românesc este binevenită și, considerăm noi, chiar necesară.

Dincolo de acoperirea acestei lipse în domeniul psiho-sociologiei, studiul de față are și o triplă importanță practică: aceea că demonstrează necesitatea unei colaborări mai strânse între psihologie și teologie; faptul că oferă un feed-back, o oglindire pentru duhovnicul român al zilelor noastre și aceea că oferă o posibilă soluție la problema lipsei unui model demn de urmat cu care se confruntă societatea românească.

Acest ultim aspect îl vom detalia ceva mai mult, considerându-l de foarte mare importanță psihologică și socială. În urmă cu câțiva ani, valorile negative, care au început să prolifereze în societatea moldovenească de după 1989, au determinat pe psihosociologii L. Negură și L. Nacu nu doar să analizeze reprezentarea socială a delicvenței de după revoluție, dar

și să caute modalități de schimbare a ei⁵. Lucrarea de față poate constitui un răspuns la această problemă prin aceea că își propune să trateze despre rolul de supervisor al duhovnicului, iar dacă se dovedește că reprezentarea acestuia este una în termeni pozitivi, ar fi un semn de speranță că populația românească are și valori pozitive după care să se ghideze. Modelele negative ale societății necesită a fi înlocuite cu un model moral și care să inspire încredere- iar acest model vom vedea dacă poate fi chiar duhovnicul.

Am pornit de la această ipoteză având în vedere afirmația sociologului Gustave Le Bon, conform căreia o credință general acceptată dă unui popor o comunitate de gândire generatoare de unitate și de forță⁶. De asemenea, am avut în vedere scopul pe care și-l propune creștinismul, acela de a schimba ființa umană și de a o situa într-o relație mai bună cu divinitatea, dar și cu scopul pământesc de a o reda societății îmbunătățită: „pocăința, refăcând sufletul omenesc stricat, reface în același timp și trupul, înnobilând ființa umană, făcându-l pe om mai bun, mai drept, mai iubitor față de semenii săi, reconstituind astfel o societate nouă spre muncă, cinste, credință, onoare, și dragoste, pentru fericirea tuturor oamenilor”⁷. Duhovnicul, prin calitățile sale teoretizate de religia creștină, ar putea fi supervisorul sau supraveghetorul care să ajute ca o astfel de schimbare să se producă. Într-o societate care se arată atât de deschisă către fenomenul religios, el ar putea să joace un rol esențial în înlocuirea valorilor imorale, cu unele morale și spirituale.

Obiectivele acestei lucrări sunt, prin urmare, acelea de a stabili reprezentarea socială a duhovnicului și de a vedea, care este portretul duhovnicului și de aici de a desprinde o concluzie privitoare la rolul său de supervisor în viața personală a românilor și a societății românești.

Despre supervizare/supraveghere s-a vorbit din ce în ce mai mult în serviciile umane, odată cu dezvoltarea muncii sociale⁸. Acest fapt se datorează și preocupării pentru nevoile clienților, precum și inițierii de idei și practici care datorează mult apariției psihanalizei. Cu toate acestea, pentru a surprinde sensul supervizării, este necesar să privim la diferite forme de ucenicie care au existat în diferite societăți. În China antică, Africa și Europa de exemplu, există numeroase exemple de oameni noi într-o meserie sau activitate, dezvăluindu-și munca lor,

⁵ Cf. Lilian Negură, Liliana Nacu, *De la ce se schimbă, la ce trebuie să se schimbe într-o RS*, în A.Neculau (coord.), *Psihologia schimbării*, Ed. Polirom, Iași, 1998.

⁶ Gustave Le Bon, *Opiniile și credințele*, Ed. Științifică, București, 1995, p. 10.

⁷ Pr. Serafim F. Morozanu, *Taina pocăinței la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în *Mitropolia Olteniei*, 6-7/1956, p. 496.

⁸ C. Christian, J. Kitto, *The Theory and Practice of Supervision*, London, YMCA National College, 1987, p. 11.

explorând-o cu alții, ceea ce îi făcea să fie recunoscuți drept calificați și înțelepți. Acest proces de a te alătura unui expert, de a “învăța prin practică” permite novicei să dobândească cunoștințe, aptitudini și siguranță. De asemenea, îi permite să intre într-o anumită “comunitate de practică”, cum ar fi croitorie sau altele⁹. Petrecând timpul cu practicanții, “uitându-te peste umărul lor”, luând parte la tabieturile și practicile asociate cu comerțul sau alte activități și explorându-le munca, novicei devin membri cu drepturi depline ai comunității de practică.

Supervizarea este un mecanism eficient de formare a practicienilor din profesii de sprijin și poate conduce la creșterea calității serviciilor, dar și a calității vieții profesioniștilor expuși la stresul major de a aborda persoanele aflate în suferință. Ea este orientată către specialiștii din domeniile asistență socială, pedagogie, educație, psihologie, domeniul spiritual, justiție, medicină, administrație, media, economie, cercetare, știință și tehnologie. Prin specialiști înțelegem și echipe profesionale pentru care se pot organiza activități de coaching și optimizare, creșterea randamentului, team building sau se pot urmări obiective de dezvoltare a resurselor umane.

De multă vreme, supervizarea face parte atât din formarea continuă, cât și din controlul calității practicării meseriilor din domeniul relațiilor. Mai întâi în psihoterapie, apoi în meseriile din domeniul dezvoltării personale, supervizarea este considerată o etapă aproape obligatorie pentru profesioniștii exigenți.

Supervizarea este definită drept proces interactiv confidențial, în doi sau în colectiv, al cărui minim scop este acela de a permite unui profesionist al relației sau al îndrumării să continue să se formeze prin intermediul unui studiu aprofundat și continuu al propriilor sale cazuri-client. Nu în ultimul rând, supervizare îi îngăduie coach-ului să efectueze un autocontrol al propriei activități, confruntându-se cu alte opțiuni și regândind, astfel, cadrul de referință al practicii sale. Unui coach supervizarea îi permite să-și pună sub semnul întrebării propria practică, să continue să se formeze, să-și asigure o bună poziție etică și deontologică, iar recunoașterea în mod public a acestui demers are darul de a-i insufla încredere clientului.

Obiectivul central al lucrării de față îl constituie analiza implicațiilor psihologice ale preotului duhovnic după Noul Testament, cu referire directă la textele biblice, folosind o metodologie adecvată de cercetare a acestora. De aceea, am prezentat metodele, tehnicile și

⁹ J. Lave, E. Wenger, *Situated Learning. Legitimate peripheral participation*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991, p. 23.

procedeele folosite în cadrul acestui demers științific. Utilizând ca punct de referință abordarea științifică biblică, voi folosi metodele specifice cercetării de acest gen:

a) *Metoda exegetico-hermeneutică* prin care s-au interpretat în perspectivă biblică, dogmatică și apologetică textele vechitestamentare și nouetamentare cu referire la preoție, pocăință și spovedanie, ca puncte care exprimă cel mai bine cadrul general al responsabilității preotului în relație cu penitentul. Interpretarea diferitelor pasaje din psalmi s-a realizat pe baza operelor Sfinților Părinți, a teologilor români, dar și pe lucrările teologilor moderni și contemporani aparținând spațiului apusean. S-a pus accent în special pe exegeza diacronică, prin orientarea tezei mele spre autorul/autorii textelor biblice și contextul în care au apărut ele, dar și pe cea sincronică prin centrarea spre textul biblic și spre destinatari ca receptori ai acestora. Astfel, s-a acordat în egală măsură atenție atât intenției autorilor biblici, cât și intenției textului în rândul receptorilor săi, cu o mare relevanță la contextualizarea importanței și valorii pocăinței în condiția omului de azi.

b) *Metoda sistematico-analitică*, prin care am urmărit să pun în evidență analiza fiecărui concept din registrul atenției noastre, atât în orizontul teologiei cât și în cel al psihologiei moderne.

c) *Metoda comparativă*; avantajul acestei metode este capacitatea sa de a pune în evidență particularitatea duhovniciei față de psihoterapie.

Asemănările dintre preot și psiholog sunt evidente, însă există și diferențe specifice însemnate. Una dintre cele mai însemnate asemănări le găsim între preotul, din scaunul Spovedaniei și psihoterapeutul, din cadrul orelor de terapie. Se poate spune că această comparație este una riscantă deoarece astăzi ea stârnește multe controverse. Psihologii îi consideră pe preoți drept concurenți redutabili, iar preoții îi văd pe psihologi ca niște medici desacralizați care lucrează cu sufletul omului dintr-o perspectivă total lipsită de dumnezeire.

Prima comparație, între psihoterapeut și duhovnic, vine din prisma poziției fiecăruia dintre ei cu pacientul, respectiv credinciosul. Ceea ce reprezintă pacientul pentru psihanalist reprezintă și penitentul venit în fața preotului, în urma unei boli sufletești care i-a adus vătămare, în urma unor păcate care i-au afectat viața sufletească și trupească.

În cadrul psihoterapiei există un raport de reciprocitate, între cele două ființe umane prezente în acest act, cu scop de restaurare. Acest lucru implica trei aspecte: o anumită legătură între cei doi parteneri, respectiv bolnavul și psihicul său și medicul și funcția sa terapeutică;

formularea unei direcții a relației, mergând de la medic, care-și asumă rolul terapeutic, la psihismul bolnavului, și niciodată invers; confruntarea dintre medic și bolnav nu se explică ca un raport cu aproapele, ci mai mult ca un serviciu adus unei cauze (Aceasta întrucât psihicul nu reprezintă o persoană, ci numai obiectul însuflețit sau funcția psihică vitală a bolnavului respectiv).

Dacă primele două aspecte sunt concordante și cu demnitatea de duhovnic, în cel de al treilea găsim o contradicție, preoția făcând nu un serviciu adus unei cauze ci o datorie față de credincios, de aproape, asumată odată cu hirotonia, o datorie venită din iubirea adevărată a păstorului față de bolnavii săi.

În spovedanie ca și în psihoterapie actul se consumă între două persoane, terapeutul și bolnavul. Însă cele două activități sunt diferite din prisma curei aplicate. Cura terapeutică este formată din discuția terapeut –subiect, însă în cadrul psihanalizei principiile fundamentale ale curei sunt: Voire (privire) și Ecouter (ascultare), iar imaginea subiectului este extrasă din contextul narativ, pe când în cazul duhovnicului se urmărește un dialog controlat, cu mare grijă și dibăcie, pentru a descoperi toate păcătele săvârșite de credincios printr-un dialog dinamizat. Evenimentul psihotraumatizant din cadrul curei psihanalitice este corespondentul păcatului din trecutul credinciosului.

Marea diferență între psihoterapia psihanalitică și cea religioasă, este că cea religioasă urmărește mântuirea (restaurarea, reînnoirea ființei umane) prin învingerea păcatului (abaterea de la ordinea divină) prin care credinciosul s-a îmbolnăvit, și cea psihoterapeutică urmărește binele sufletesc. Pe când de la psihoterapeut pacientul pleacă cu mai multe întrebări introspectiv menite să aducă auto-cunoașterea echilibrul sufletesc de la preot credinciosul pleacă împăcat cu sine și cu Dumnezeu, cu arhetipul suprem de unde vine soluția prin intermediul duhovnicului spre mântuire. Un alt element care intervine în psihologia religioasă este canonul, dat de preot penitentului pentru îndreptare și căință în fața greșelilor, un adevărat exercițiu de voință și credință prin care omul se ridică la lumină.

În cadrul activității sale în parohie, duhovnicul are neapărată nevoie de cunoașterea amănunțită a sufletelor credincioșilor săi pentru a putea, conduce, manifestările lor religioase, după învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, în scopul rodirii mântuirii. S-a făcut mult caz de denumirea „păstor de suflete”, care i se mai acordă duhovnicului și totuși, ea este o denumire reală nu numai una de circumstanță. Duhovnicul, ca păstor de suflete, trebuie să cunoască foarte

bine manifestarea sufletească religioasă a credincioșilor săi, fiindcă sămânța cea bună a Sfintei Evanghelii nu poate fi aruncată la voia întâmplării. Așa cum economul înțelept își cunoaște țarina și și-o îngrijește, tot așa și duhovnicul înțelept își cunoaște și și îngrijește țarina sa duhovnicească. Duhovnicul trebuie să țină seama de principiile pastorației ortodoxe și psihologiei religioase, pentru ca munca sa în ogorul Domnului să nu fie zadarnică.

Trebuie insistat mai ales asupra principiilor psihologice care trebuiesc cunoscute de către teolog și preot, deoarece stau la temelia oricărei lucrări în parohie. Aceste principii psihologice religioase își sug seva lor din experiența pastorală a Bisericii Ortodoxe și stau la îndemîna noastră spre a reflecta asupra lor și a ni le însuși.

Psihologia religioasă ne înfățișează duhovnicia sub două aspecte tot atât de importante: psihologia religioasă a duhovnicului și psihologia religioasă a credincioșilor. Ambele aspecte ne ajută să conturăm precis aceeași problemă; unul fără celălalt nereușind a ne oferi toată bogăția de nuanțe și de realități psihologice religioase de pe ogoarele duhovnicești.

În primul rând duhovnicul trebuie să se cunoască pe sine. Începutul bun al oricărei pastorații și continuarea sa favorabilă depind de această cunoaștere. Duhovnicul are ca prototip pe Domnul nostru Iisus Hristos față de adepții Săi. Așa cum se purta El cu cei ce Îl înconjurau și veneau la El, așa trebuie să se poarte și duhovnicul.

Primul contact cu credincioșii este guvernat pentru tânărul preot și duhovnic de un complex sufletească specific. Fiind mandatar al Evangheliei celei mântuitoare, tânărul duhovnic trebuie să-și încordeze totdeauna ființa sa la maximum, pentru a corespunde misiunii sale. În aceasta stă deosebita greutate psihologică a momentului. Duhovnicul trebuie să-și cunoască amănunțit puterile sale sufletești și să-și suplinească slăbiciunile sale, nelăsându-se dominat de ele. El trebuie să fie conștient că reprezintă în fața credincioșilor săi, Biserica Ortodoxă și pe Domnul nostru Iisus Hristos. Duhovnicul trebuie de aceea, să se bucure de autoritate morală în fața credincioșilor săi. El trebuie să reflecteze cu seriozitate asupra denumirii ce o primește de la tânăr și bătrîn: „părinte”. Denumirea de „părinte” desemnează rostul și atitudinea morală și religioasă a duhovnicului. El este tată pentru fiecare dintre credincioșii săi și are datoria ca atare, de a-i conduce cu dragoste și autoritate părintească spre mântuire. Începutul duhovniciei este, de aceea, deosebit de frumos și de greu. Asupra lui, nicicând nu se insistă de ajuns, căci o singură neatenție compromite de multe ori predica sau cateheza, muncite cu migală, răstoarnă intențiile bune, jignește sensibilitatea credincioșilor, produce tulburare sau varsă neîncredere în puterile

duhovnicești ale preotului. Un duhovnic adevărat își va cântări astfel, fiecare cuvânt, fiecare gest, orice ținută în fața credincioșilor săi, care, oricând, sunt gata de a urma exemplele bune. Ei sunt însă, tot atât de necruțători critici, iar situația duhovnicului este din acest punct de vedere specială. El trebuie să arate calea spre mântuire, iar calea aceasta cere urmarea și cultivarea virtuților creștine. Pentru a le putea propovădui, duhovnicul are nevoie de autoritate morală, adică trebuie să le pună în practică el mai întâi, altfel, pentru a le pretinde credincioșilor anumite conduite.

Marea dificultate a duhovnicului este aceea că trebuie să-și armonizeze viața sa cu învățătura sa. El trebuie să-și trăiască predica, altfel, intră într-o criză de autoritate morală: nu este ascultat, sau este chiar ironizat. Nu lipsită de semnificație, este observația adâncă a credincioșilor noștri care spun în cazuri similare: „Fă ce predică preotul, nu ce face preotul!”. Proverbul acesta s-a născut tocmai din contradicția provocată la unii duhovnici de învățătura lor, care era dezmințită de fapta lor. Așa ceva să nu trebuie să se întâmple pentru ca să nu sufere lucrul Domnului.

Preotul trebuie să țină seama deci, de aceste principii psihologice religioase, care stau la temelia misiunii sale. Nimeni nu poate fi o personalitate morală formată chiar din prima clipă a activității sale pe ogorul Domnului, dar fiecare este dator a se cunoaște și a se stăpâni. Duhovnicul trebuie să-și respecte cuvântul dat, să fie prezent la datorie, să-și cumpănească cu grijă orice atitudine, să nu jignească pe credincioși și mai cu seamă, să nu contravină învățăturii pe care o predică de pe amvon. Este grija supremă a duhovnicului, căci degeaba va încerca să dea autoritate muncii sale, dacă el însuși o dărimă. Duhovnicul trebuie deci, să arate că este convins și crede în adevărurile pe care le propovăduiește și-și lucrează ca orice credincios, propria sa mântuire. Cel ce învață pe alții, trebuie deci, să știe el însuși a se mântui și să arate aceasta, nu numai cu vorba, ci și cu fapta. În asemenea cazuri, lucrul cel duhovnicesc este pe calea cea bună.

Duhovnicia și psihologia se completează una pe alta, sunt complementare, în nici un caz nu se impune o relație de concurență. Așa cum preotul nu-și poate desfășura activitatea duhovnicească fără unele principii psihologice, nici psihologul nu poate desfășura activitatea sa fără câteva principii de bază ale duhovniciei. Cele două (duhovnicia și psihologia) sunt practic îngemănate până la un anumit punct unde intervin diferențele specifice ale fiecăreia dintre ele.

Se știe faptul că Mântuitorul întemeiază preoția creștină în primul rând în vederea menirii ei sacramentale, la Cina cea de Taină, când lasă apostolilor Săi datoria și puterea de a săvârși Sfânta Euharistie („aceasta să faceți întru pomenirea Mea...”), completând-o apoi cu prerogativa de a lega și a dezlega și abia mai târziu au primit apostolii autoritatea deplină prin cuvintele de trimitere la predică, adică pentru a converti lumea întreagă. De altfel, chiar în preoțiile istorice ale păgânismului, a dominat întotdeauna concepția că principala lor atribuție, aceea care caracteriza oficiul lor, consta tocmai în aducerea sacrificiilor cultului public, iar în Biserica creștină, purtătorii harului preoțesc sunt „slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” (1 Cor. 4,1).

Oficiul de liturghisitor al preotului creștin ortodox constituie, deci, nu numai punctul cel mai sublim al preoției, ci și latura cea mai însemnată a misiunii sale, adică aceea de a fi, în ultima linie, organul sfințitor al vieții credincioșilor săi. Este de prisos să mai amintim că acest oficiu, din cauza sublimității sale, constituie și o sarcină de încredere, care reclamă din partea liturghisitorului un înalt grad de sfințenie în slujba sa. Se știe că, în concepția ortodoxă preotul reprezintă o verigă indispensabilă de legătură între credincioșii de rând sau laici și Dumnezeu. În această calitate, el îndeplinește astfel o dublă funcție: pe de o parte prezintă lui Dumnezeu ceea ce oferă credincioșii - adică darurile, închinarea și rugăciunile sau cererile lor - iar pe de alta, transmite poporului ceea ce vine de la Dumnezeu, adică harul Său.

De aceea, preotul ortodox a fost totdeauna un organ de sfințire a turmei sale, un împuternicit și deținător al harului de sus, pe care îl pune la îndemâna credincioșilor. Preotul prin lucrul minunat care îl face este chiar mai presus de îngeri, astfel criterii severe prezidează la alegerea și hirotonirea lui și apoi la aprecierea slujirii lui. Nechemații sau intrușii, care devin profanatorii de cele sfinte sunt aspru criticați, și, pe cât posibil, eliminați. Sfinții Părinți nu concep preoție fără vocație. Preoția fiind o dregătorie dumnezeiască, Dumnezeu este acela care alege și cheamă pe preot la această înaltă slujire. Ales și chemat de Dumnezeu, preotul lucrează din dragoste, în dragoste și pentru dragostea tuturor. El este factor prețios pentru înțelegere și pace între oameni și popoare. Nimeni pe pământ, în slujba Lui, nu rostește în lume, ca preotul, de atâtea ori și cu atâtea convingere, formule de biruință a păcii. Preotul patristic este un om de înaltă cultură pe care și-o mărește și și-o desăvârșește continuu. Misiunea preoțească este paralizată fără cultură. Ea este paralizată de asemenea, fără viață exemplară și fără râvna de a îmbogăți și desăvârși pe alții. Preotul patristic militează pentru progresul social împotriva

nedreptăților, a exploatării, a robiei, a claselor sociale, apreciind munca și înfrățirea tuturor oamenilor. Ca misionar și civilizator, el a schimbat inimiile oamenilor cărora le-a predicat Evanghelia. Ca sfințitor și jertfitor, preotul patristic, a deschis larg căile dumnezeirii omului și câștigării împărăției cerurilor. Prin el, mai ales, cetatea pământească este menită să ajungă cetate cerească.

Chemarea principală a preotului este aceea de a fi sfințitor al vieții credincioșilor. Prin aceasta el duce peste veacuri și în toate locurile, în sufletele credincioșilor, darurile jertfei de pe crucea lui Hristos. El este chemat să se apropie de altar cu toată evlavia, demnitatea și sfințenia, fiind conștient că lucrarea pe care o săvârșește este sfântă și sfintitoare și că Sfânta Liturghie este centrul vieții și misiunii pastorale.

Pe lângă activitatea învățătoarească și sfințitoare, misiunea preotului cuprinde și activitatea de conducător spiritual pe calea binelui, având datoria să se îngrijească de viața spirituală, morală și materială, după posibilități a credincioșilor săi. Dacă preotul este indiferent, străin și departe de viața, de frământările și năzuințele credincioșilor săi, lacom și hapsân, lipsit de înțelegere și de milă, care trăiește numai pentru el, este anacronic și departe de misiunea preoției. Elocvent este în această privință sfatul marelui Patriarh Justinian, de vrednică pomenire: „poți fi cel mai strălucit predicator, teologul cel mai valoros și celebru, dacă însă lumea din jurul tău geme de lipsuri și suferință, iar tu numai îi predici răbdare și așteptare, frate, nu numai că îi jignește inima și îi sporește durerea și desnădejdea, dar îi dai toate temeiurile să te socotească un impostor de rând. Mai este și altă predică, a faptei, a acțiunii imediate. Îi este foame, dă-i să mănânce, e dezbrăcat, dă-i haină, îi e frig, adepostește-1, e bolnav, îngrijește-1; i-a murit copilul său soția lui, fii lângă el, nu numai cu lacrimile, ci cu ajutorul trebuitor în aceste cazuri.”

Dacă pătrundem mai adânc aceste cuvinte, vedem că preotul de azi trebuie să iasă cu demnitate pe arena socialului pentru a întâmpina nevoile actuale ale credincioșilor. Și cum se poate face mai bine acest lucru dacă nu utilizând mijloace psihologice veritabile care să vină în sprijinul oamenilor cu nevoi speciale. Asistența religioasă în armată, penitenciar și în spitale, constituie forme noi de activitate pastoral-misionară și filantropică a preotului.

Pentru multe din parohiile Bisericii noastre prioritatea o constituie azi construirea de locașuri de cult, precum și întreținerea celor existente în stare corespunzătoare pentru a putea aduna pe credincioși la rugăciune în ele și apoi, opera de asistență socială. Dacă însă posibilitățile materiale permit, opera de caritate creștină trebuie făcută cu toată responsabilitatea.

Când preotul se va impune prin natura sa socială, teologică și laică, prin trăirea adevărului de credință, prin exemplul moral al vieții sale și al familiei sale, atunci și credibilitatea lui și a celor mărturisite de el vor fi în stare să creeze în jurul său mărturisitori și apostoli, care îl vor susține în nobila misiune pe care o are de dus pentru a forma oameni purtători de Hristos.

BIBLIOGRAFIE

Barton, John and John Muddiman, *The Oxford Bible Commentary*, Oxford University Press, 2001.

Bruce, F. F. *The Epistle to the Hebrews, The New London Commentary on the New Testament*, 1964.

Fericitul Ieronim, *Comentariu la Cartea Profetului Iona*, Biblioteca Patristică, Seria Părinți Latini, trad. de Dan Batovici, Anastasia, București, 2004

Johnson, Luke Timothy, *The First and Second Letters of Timothy. A New Translation with Introduction and Commentary*, The Anchor Bible, Doubleday, 2001.

Mounce, William D., *Pastoral Epistles. World Biblical Commentary* 46, Nelson Reference & Electronic, 2000

Tofană. Prof. dr. Stelian, *Studiul Noului Testament*, Volumul III: *Evangheliile după Luca și Ioan. Problema sinoptică*, Editura Alma Mater, Cluj-Napoca, 2001.

Twomey, Jay, *The Pastoral Epistles Through the Centuries*, Blackwell Bible Commentary, Wiley-Blackwell, 2009.

Verzan, Sabin, *Epistola I către Timotei a Sfântului Apostol Pavel. Introducere, traducere și comentariu*, teză de doctorat, în *Studii Teologice*, nr. 2, 1988 / nr. 5. 1988

Verzan, Sabin, *Epistola Sfântului Apostol Pavel către Tit*, Introducere, traducere, comentariu și teologie, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

Benga, Pr. Conf. Dr. Daniel, *Misiunea bisericească – „liturghia” de după Sfânta Liturghie*, în „Glasul Bisericii”, LXIV (2005), nr. 9-12

Beraudy, R., „Reflexion sur le pardon et la culpabilité. [À propos du Sacrement de Penitence]”, în: *Nouvelle Revue Theologique*, XCV1 (1974), nr. 1, p. 31

Best, E. “Spiritual Sacrifice: General Priesthood in the New Testament”, *Interpretation* 14, 1960.

Bianchi, U. and Vermaseren, M. J., *La soteriologia dei culti orientali nell'impero romano*. Leiden, 1982

Bianchi, Ugo, *Initiation, Mystere, Gnose. Pour l'histoire de la mystique dans le păgânisme Greco-oriental*, în „Studies în the History of Religions (Supplements to Numen)”, vol. X, E. J. Brill, Leiden, 1965

Blanchet, Alain, et al., *L'enretien dans les sciences sociales*, Paris, Dunod, 1985

Blawatski W. et Kochelenko, Gr., *Le culte de Mithra sur la côte septentrionale de la Mer Noire*, Leiden 1966

Bleeker, C. J., *Some Introductory remarks on the Significance of Initiation*, Initiations , în „Studies în the History of Religions (Supplements to Numen)”, vol. X, E.J. Brill, Leiden, 1965

Boncu, *Psihologie și Societate*, Iași, Ed. Erola, 2002

Boncu, Ș., *Eul în cogniția socială, psihologie socială- aspecte contemporane*, Ed Polirom, Iași, 1996

Boncu, Șt., *Auto-dezvăluirea*, în Șt. Boncu, *Psihologie și Societate*, Iași, Ed. Erola, 1999

Bourne, A. Brown, I. *The Social Work Supervisor. Supervision in community, day care and residential settings*, Buckingham, Open University Press, 1995

Bouyer, L., *Le Rite et l'Homme*, Ed. du Cerg, Paris, 1962

Bouyer, Louis, *Mysterion. Du mystere a la mystique*, O.E.I.L. , Paris 1986

Braniște, Pr. prof. Ene, *Liturgica specială*, Ed. IBMBOR, București, 1980

Brătan, pr. Ilie , *Răspunderea duhovnicească*, în „Mitropolia Olteniei”, 1-2/1957

Brinker, R., *The Influence of Sanctuaries in Early Israel*, 1946.

Briscoe, C.. D.N. Thomas (eds.) *Community Work. Learning and supervision*, London, Routledge & Kegan Paul, 1977

Brown, A., *Consultation: An aid to successful social work*, London, Heinemann, 1984.

Bruce, F. F. *The Teacher of Righteousness in the Qumran Texts*, 1957; and *The Epistle to the Hebrews, The New London Commentary on the New Testament*, 1964.

Brusco, Angelo *La relazione pastorale d'aiuto. Camminare insieme*, Edizioni Camilliane, Torino, 1993

Bucevski, diac. prof. Orest, *Despre duhovnicie*, în „Mitropolia Olteniei”, 5-6/1957, p. 314.

Bulacu, Mihai, *Omilia hrisostomică în Ortodoxia românească*, în „Glasul Bisericii”, anul XXXIV, 1975, nr.5-6

Bulai, A. (2000). *Focus-grup*, Ed. Paideia, București

Bunea, pr. Ioan, *Pocăința - îndatorire de căpetenie a creștinului*, în „Mitropolia Olteniei”, 11-12/1957.

Bunge, ierom. Gabriel, Evagrie Ponticul și cei doi Macarie, în *Părintele duhovnicesc și gnoza creștină după Evagrie Ponticul*, traducere de diac. Ioan I. Ică jr, Ed. Deisis, Sibiu, 2000

Căciulă, Pr. Ol. N., *Sfânta Euharistie ca jertfă*, Atena, 1932

Câdea, pr. prof. Spiridon, *Mărturisirea păcatelor*, în „Mitropolia Olteniei”, 9-10/1954

Carmignac, J. “L'Utilité ou l'Inutilité des Sacrifices Sanglants dans la Règle de la Communauté de Qumrân”, *RB* 63, 1956.

Casel, Odon Dom, *Le Mystere du Culte dans le Christianisme*, Ed. Du Cerf, Paris, 1946

Catchpole, D. R. *The Trial of Jesus: A Study in the Gospels and Jewish Historiography from 1770 to the Present Day*, *Studia Post-Biblica* 18, 1971.

Cazelles H. and Schnackenburg, R. “Sacrifice”, *Encyclopedia of Biblical Theology*, I-III, ed. Johannes B. Bauer, 1970.

Charbel A., “Virtus Sanguinis non Expiatoria in Sacrificio Flamtm”, *Sacra Pagina* 1, 1959.

Chialda, P. C. Diac. Prof. M., *Melchisedec, preotul - rege din Salem*, Caransebeș, 1946.

Chilea, pr. Sebastian, *Doctor al sufletelor*, în „Mitropolia Olteniei”, 6-7/1956

Christian, C., J. Kitto, *The Theory and Practice of Supervision*, London, YMCA National College, 1987

Ciudin, Pr. Prof. N., *Temeiurile biblice și patristice ale ierarhiei bisericești*, în „Studii Teologice” (1950), nr. 3-6

Ciutacu, Doctorand Ioan, *Protestanții și creștinismul primar*, în „Studii Teologice”, XIX (1967), nr. 5-6

Clauss, Manfred, *The Roman Cult of Mithras : The God and His Mysteries*, New York, Routledge, 2001

- Clements, R. E. *A Century of Old Testament Study*, 1976.
- Clements, R. E. *God and Temple: The Idea of the Divine Presence in Ancient Israel*, 1965.
- Cody, A. *A History of Old Testament Priesthood*, *Analecta Biblica* 35, 1969.
- Cojocaru, Prof. C., *Sfânta Taina a Preoției. Considerații pastoral-misionare*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul LVIII, 1982, nr. 3-4
- Gusdorf, Georges, *L`experience humaine du sacrifice*, Paris, 1949
- Gusdorf, Georges, *Memoire et personne*, vol. I: *La memoire concrete* (col. *Bibliothèque philosophie contemporaine*), Presses Universitaires de France, Paris, 1951
- Hahn, F. *The Titles of Jesus in Christology: Their History in Early Christianity*, 1969.
- Haran, M. „Priests and Priesthood”, *EJ*, 13, 1970.
- Haran, M., “The Complex of Ritual Acts Performed inside the Tabernacle”, *Scripta Hierosolymitana* VIII, *Studies in the Bible*, ed. Rabin, C. 1961.
- Haran, M., “The Priestly Image of the Tabernacle”, *Hebrew Union College Annual* 36, 1965
- Haran, M., “The Use of Incense in the Ancient Israelite Ritual”, *Vetus Testamentum* 10, 1960.
- Haran, M., “Zebah hayyamirri” *Vetus Testamentum* 19, 1969.
- Harl, Marguerite et alii, *Septuaginta de la iudaismul elenistic la creștinismul vechi*, trad. Mihai Valentin Vladimirescu, Ed. Herald, București, 2007
- Hawkins, P., R. Shohet, *Supervision in the Helping Professions. An individual, group and organizational approach*, Milton Keynes, Open University Press, 1989
- Held, M. “Philological Notes on the Mari Covenant Rituals”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 200, 1970.
- Hengel, M. *Judaism and Hellenism: Studies in their Encounter in Palestine during the Early Hellenistic Period*, I-II, 1974.
- Montefiore, H. W. *The Epistle to the Hebrews*, *Black's New Testament Commentaries* 1964.
- Moraldi, L. “Terminologia Cultuale Israelitica”, *Rivista degli Studi Orientali* 32, 1957.

Morozanu, Pr. Serafim F., *Taina pocăinței la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în *Mitropolia Olteniei*, 6-7/1956

Morozanu, pr. Serafim, *Taina pocăinței la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în “*Mitropolia Olteniei*”, 6-7/1956

Morris, L., *The Apostolic Preaching of the Cross*, 1955

Mowinckel, S. *Religion und Kultus*, 1953.

Muntean, A.. *Câteva aspecte privind supervizarea. Inițierea supervizării în România*, în “*Practici în Asistența Socială. România și Germania*” (coord. Ana Muntean, Juliane Sagebiel), Polirom, Iași, 2007

Muntean, Ana, *Cine poate fi supervisor? Așteptări și realități*, în “*Supervizarea. Aspecte practice și tendințe actuale*”, (coord. Ana Muntean), Editura Polirom, 2007

Munteanu, Ana, *Supervizarea, aspecte practice și tendințe actuale*, Polirom, Iași, 2007

Nee, Watchman, *The Priesthood*, Living Stream Ministry, Anaheim, California, 1993

Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Apostolat și episcopat*, în „*îndrumătorul pastoral*”, Sibiu 1973

Niedermeyer, Albert, *Compendium der Pastoralmedizin*, Verlag Herder, Wien, 1953

Noth, M. “Office and Vocation in the Old Testament”, in *The Laws in the Pentateuch and Other Studies*, 1966.

Oesterley, W. O. E. *Sacrifices in Ancient Israel: Their Origin, Purposes and Development*, 1927.

Verzan, Magistr. Sabin, *Cărmuirea Bisericii în epoca apostolică*, în „*Studii Teologice*”, VII (1955), nr. 5-6

Vintilescu, Pr. Petre, *Spovedania și duhovnicia*, Ed. Librăriei Teologice, București, 1939

Vintilescu, Pr. prof. Petre, „Sfânta împărtășanie în spiritualitatea creștină. Deasa și rara împărtășire”, în: *Studii Teologice*, V (1953), nr. 5-6

Vlachos, H. H., *Psihoterapia Ortodoxă-Stiința Sfinților Părinți*, traducere de Irina Luminița Niculescu, Ed. Învierea, Timișoara, 1998

Vos, G. "The Priesthood of Christ in the Epistle to the Hebrews", *Princeton Theological Review*, 5, 1907.

W. Eichrodt, *Theology of the Old Testament*, I, 1961.

Waldebert, Frère, *Orientations pastorales pour adultes handicapés mentaux résidant dans les hôpitaux psychiatriques*, apud Fernand Devestel, *Projet de direction pastorale pour adultes handicapés mentaux en institutions psychiatriques*, în rev. „Lumen vitae”, anul XXXVI (1981), nr. 3

Ware, Kallistos, *The Spiritual Father in Orthodox Christianity*, în *Cross Currents* (vară/toamnă 1974), p.296 și *The Inner Kingdom*, St. Vladimir's Press, New York, 2000

Welch, C., "The Priesthood", and "The Priests and the Levites", *Post-Exilic Judaism*, 1935

Wellhausen, J. *Prolegomena to the History of Ancient Israel*, 1957.

Wendel, A. *Das Opfer in der israelitischen Religion*, 1927.

Wenger, J. Lave, E. *Situated Learning. Legitimate peripheral participation*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991

Whybray, Norman R., *The Good Life in the Old Testament*, T&T CLARK, London, 2002

Will, Ernest, *Le relief culturel Greco-romain*, Paris, 1955

Wortman, C. B. și Wayment, D. (1996). *Self-disclosure: An attributional perspective*, în *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 2

Wright R. B., *Sacrifice in the Inter-testamental Literature*, 1966.

Wright, Christopher J. H., *The message of Ezekiel, The Bible Speaks Today*, ed. Alec Motyer (OT), et alii (Eds.), Inter-Varsity Press, England, first published 2001

Wuttke, H. *Melchisedek, der Priesterkönig von Samern*, *BZeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde* 5, 1927.

Yadin, Y. "The Dead Sea Scrolls and the Epistle to the Hebrews", *Scripta Hierosolymitana* 4, 1957.

Yerkes, R. K. *Sacrifice in Greek and Roman Religion and in Early Judaism*, 1952.

Yerkes, Royden Keith, Joachim Wach, *Sacrifice in Greek and Roman Religions and Early Judaism*, Wipf and Stock Publishers, 2010

Yerkes, R. K., *Sacrifice in Greek and Roman Religions and Early Judaism*, 1952

Zăgreanu, Arhid. Dr. Ioan, *Sf. taină a hirotoniei*, în „Mitropolia Ardealului”, XIV (1917), nr. 9-10

Zlate, M, *Fundamentele psihologiei*, Ed. Universitară, București, 2006

Zvi, Ehud Ben, “Observations on the Marital Metaphor of YHWH and Israel in its Ancient Israelite Context: Images in Hosea 1,2”, în *Journal for the Study of the Old Testament*, vol. 28, nr. 3, 2004